

*Шелудько Сергій Андрійович,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри публічних фінансів;
Державний податковий університет*

ПУБЛІЧНО-БОРГОВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Боргова безпека є важливим елементом забезпечення фінансової безпеки будь-якої сучасної держави, особливо в умовах екзистенційних потрясінь: війни, пандемії, природніх або антропогенних катастроф. Зокрема, одним з ключових каналів деструктивного впливу воєнних ризиків (як на фіскальну, так і на монетарну сфери національної економіки) є мілітаризація державних фінансів, а відтак – посилення податкового навантаження всередині країни та зниження її міжнародної ліквідності у зовнішньоекономічних відносинах. Прагнення органів макрофінансового регулювання до фінансової стабільності за такого сценарію реалізуються через максимізацію залучення всіх доступних зовнішніх джерел: від внутрішньодержавних запозичень до міжнародної фінансової допомоги. Варто визнати, що зростання боргових зобов'язань воюючої держави є цілком закономірним явищем, а розв'язання проблем боргової безпеки полягає не в стримуванні абсолютних обсягів запозичень, а в неупередженому дотриманні гранично допустимого рівня видатків на обслуговування таких зобов'язань.

Аналізуючи борговий аспект забезпечення фінансової безпеки держави, основну увагу варто приділяти державному та гарантованому державою боргу, які в іноземній практиці об'єднуються під назвою «публічний борг». У деяких випадках, до публічно-боргових відносять ще й муніципальні зобов'язання [1, с. 25], проте така класифікація є предметом дискусії. У випадку України сукупний обсяг державного та гарантованого державою боргу є однорідним об'єктом регулювання, зокрема в частині обмежень щодо їхнього граничного рівня. Так, чинною нормою Бюджетного кодексу України встановлено, що на кінець бюджетного періоду обсяг вказаних частин публічних запозичень не може перевищувати 60 % від річного розміру номінального ВВП [2, ст. 18]. Водночас, таке розсудливе та недвозначне застереження не застосовується з 2021 року, відповідно до законів про Державний бюджет на відповідні роки.

В умовах відсутності чинних законодавчих обмежень щодо гранично допустимого обсягу, а також враховуючи згубні для економічного розвитку наслідки повномасштабного вторгнення, рівень публічної заборгованості України суттєво зростав протягом останніх років (табл. 1).

Дані з табл. 1 свідчать, що вже у 2020 році публічний борг України фактично перетнув обумовлену законодавством межу, перевищивши 60 % ВВП. З того ж часу спостерігається виключно позитивна динаміка його абсолютного обсягу – на піку, за результатами 2022 року, зобов'язання зросли більш ніж у 1,5 рази. Якщо ж взяти до уваги розрахункову базу відносного рівня публічного

боргу до ВВП у фактичних (номінальних) цінах, то, розуміючи логіку інфляційних процесів, можна дійти висновку про ще швидші темпи приросту та вищий рівень боргового обтяження державних фінансів.

Таблиця 1

**Динаміка рівня публічного боргу України
в 2019 – 2024 рр., млрд. грн.**

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024*		
						I	II	рік
Державний борг	1 761,4	2 259,2	2 362,7	3 715,1	5 188,1	5 612,6	5 850,2	н/д
Гарантований державою борг	236,9	292,7	309,3	360,3	331,4	311,7	317,8	–
Публічний борг	1 998,3	2 551,9	2 672,1	4 075,5	5 519,5	5 924,3	6 167,9	6 800,6
Номінальний ВВП	3 977,2	4 222,0	5 450,8	5 239,1	6 537,8	1 609,2	1 696,2	7 589,9
Рівень публічного боргу, %	50,2	60,4	49,0	77,8	84,4	–	–	89,6
Приріст публічного боргу, %	-7,8	27,7	4,7	52,5	35,4	7,3	11,7	23,2
Інфляція (на кінець року), %	4,1	5,0	10,0	26,6	5,1	3,2	4,8	8,5

*Примітка. Попередні оцінки та прогнози НБУ

Джерело: розраховано та складено за даними [3; 4]

Проте самі по собі обсяги публічного боргу не можна вважати безумовною загрозою фінансовій безпеці країни або перешкодою її економічному зростанню. Серед країн з високим публічно-борговим навантаженням (100 % ВВП та вище) деякі держави (зокрема, США, Японія, Канада, Франція, Італія, Велика Британія) характеризуються водночас помітними темпами зростання економіки, в той час як інші (наприклад, Греція, Іспанія, Лаос, Гана) перебувають у рецесії та економічному занепаді. Тому можна стверджувати, що вирішальним для підтримки належного рівні фінансової безпеки держави є не обсяг її публічного боргу, а спроможність до його обслуговування.

Дослідження прогнозів Міністерства фінансів України щодо платежів за державним боргом відповідно до діючих станом на 01.10.2024 угод, а також аналіз власних сценаріїв представлені в табл. 2.

Таблиця 2

**Сценарії динаміки витрат на обслуговування державного боргу
України в 2024 – 2026 рр., млрд. грн.**

Показник	без нових запозичень			з приростом на рівні 2024 р. (23 %)			з приростом на рівні 2023 р. (35 %)		
	2024	2025	2026	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Погашення	1 113,7	576,5	331,9	1 113,7	576,5	331,9	1 113,7	576,5	331,9
Обслуговування	311,7	356,9	269,7	311,7	447,0	424,2	311,7	494,0	518,0
Платежі за державним боргом	1 425,4	933,4	601,6	1 425,4	1 023,5	756,1	1 425,4	1 070,5	849,9

Продовження таблиці 2

Залишок державного боргу	6 469,1	5 892,6	5 560,7	6 469,1	7 380,5	8 746,1	6 469,1	8 156,8	10 679,8
Вартість обслуговування, % ВВП	4,1	4,1	2,8	4,1	5,2	4,4	4,1	5,7	5,4
Приріст реального ВВП, %	3,7	4,1	4,8	3,7	4,1	4,8	3,7	4,1	4,8

Джерело: розраховано та складено за даними [3; 4]

Відповідно до викладених у першій частині табл. 2 прогнозів щодо платежів з погашення та обслуговування державного боргу України варто визнати, що номінальна вартість таких ресурсів за умови збереження чинних умов і відсутності нових значних запозичень загалом відповідає очікуванім економічним можливостям країни: витрати з обслуговування наближені до темпів реального зростання. До розрахунку свідомо не долучалися суми платежів з погашення основної суми боргу, оскільки міжнародна практика публічного боргового менеджменту свідчить, що повного задоволення зобов'язань можна уникати. Якщо боржник (зокрема, інституційний) своєчасно та в повному обсязі здійснює обслуговування боргу, кредитори, переважно, зацікавлені в збереженні розмірів вкладень, а погашення основної суми боргу перекриваються вхідними грошовими потоками від розміщень нових зобов'язань на заміну виконаним.

Утім, якщо в середньостроковій перспективі перед Україною постане потреба в нарощенні боргового фінансування з темпом на рівні 2023 або 2024 рр., одного лише економічного потенціалу буде недостатньо для належного виконання державною зобов'язань. Зокрема, в 2025 – 2026 рр. потреба в додаткових ресурсах для обслуговування державного боргу складатиме: для сценарію за тенденціями 2024 р. – 93,6 млрд. грн. (1,5 % ВВП 2023 р.), для сценарію за тенденціями 2023 р. – 196,6 млрд. грн. (3 %). Для порівняння, у 2024 р. держбюджетне фінансування МОН становить 171,2 млрд. грн.

Отже, нарощення обсягів публічного боргу, як абсолютних, так і відносних, є закономірним економічним явищем, і саме по собі не стає на заваді нормальному економічному розвитку. Ключовим питанням управління борговими аспектами фінансової безпеки держави є спроможність обслуговувати публічні зобов'язання. Незважаючи на зростання рівня публічного боргу України, основною загрозою є здатність національної економіки генерувати необхідний рівень доданої вартості для його обслуговування. Хоча базовий прогноз органів державної влади свідчить, що Україна зможе обслуговувати борг у середньостроковій перспективі, ймовірність виникнення потреби в додаткових запозиченнях має лишатися в фокусі прискіпливого аналізу та бути врахованою під час розробки та ухвалення рішень зі стратегічного управління економікою.

Список використаних джерел

1. Алексеева Н. Боргові фінанси: французька парадигма розвитку. *Ринок цінних паперів України*. 2016. № 1-2. С. 21–42.
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 21.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Міністерство фінансів України. Державний борг та гарантований державою борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Національний банк України. Інфляційний звіт, липень 2024 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2024-roku> (дата звернення: 01.10.2024).

Шишкіна Марина Андріївна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
освітньої програми «Фінансовий контроль та аудит»;
науковий керівник:
Овчарик Роман Юрійович,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту;
Державний торговельно-економічний університет

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Судові експертизи мають важливе значення для визначення обставин злочинів, пов'язаних із російською військовою агресією проти України. Судово-економічна експертиза українських підприємств у зв'язку з військовою агресією російської федерації має на меті встановлення фактичних даних щодо втрат вартості майна та недоотриманого прибутку [1, с. 80].

Інвентаризація – це процедура перевірки, яка дає змогу оцінити наявність та рух матеріальних цінностей, що перебувають на відповідальному зберіганні у матеріально відповідальних осіб в межах підприємства, а також виявити можливі розбіжності чи відхилення між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю активів цього підприємства.

Інвентаризація військового майна – це перевірка інвентаризаційною комісією фактичної наявності, кількості, стану та комплектності військового майна в підрозділах, на складах, в їдальнях, парках, майстернях та інших об'єктах військового господарства, а також зіставлення отриманих даних з